

Otázky a odpovědi

k nastavení fakultativních činností v sociálních službách

V sérii krajských seminářů s poskytovateli sociálních služeb docházelo k nejrůznějším diskusím nad konkrétními příklady činností z praxe a nad Doporučeným postupem MPSV č. 4/2013, který upravuje vymezení fakultativních činností při poskytování sociálních služeb. V řadě případů argumentace poskytovatelů pomohla vytříbit konečný jednotný názor, konsensus MPSV a poskytovatelů sociálních služeb. Níže jsou pouze některé otázky k problematice; více inspirace naleznou poskytovatelé v materiálu Otázky a odpovědi k nastavení fakultativních činností v sociálních službách, který bude během prosince zveřejněn na stránkách MPSV. Zdůrazňují, že při posouzení činnosti je nutné vzít v úvahu druh služby, její činnosti a úkony uvedené v zákoně a prováděcím předpisu; doporučují věnovat pozornost správnému provedení kalkulací a archivaci výpočtu ceny.

■ **Text: Ing. Daniela Lusková, MPA,**
vedoucí oddělení koncepce sociálních
služeb MPSV

Jsme pobytové zařízení. Můžeme dát jako fakultativní činnost příplatek za jednolůžkový pokoj?

Takový postup je zcela v rozporu se zákonem. Ubytování je u pobytových služeb základní činností, nelze jej poskytovat fakultativně. Vyhláška stanovuje horní limit ceny, který nelze překročit. Řada poskytovatelů řeší rozdílný standard ubytování tak, že u jednolůžkových pokojů nastaví maximální limit a u více-lůžkových pokojů pak nastavenou cenu snižuje. Jedině takový postup je správný.

Na základní činnost azylového domu „... vytvoření podmínek pro zajištění úklidu, praní a žehlení osobního prádla“ navazujeme fakultativně úhradu za provoz pračky. Je to tak správné?

Postup je správný a vede u cílových skupin azylových domů k sociálnímu začlenění. Azylový dům pouze vytváří podmínky pro to, aby si klient mohl vyprat, není povinen hradit také elektřinu, vodu a prací prášek; toto je fakultativní činnost.

Můžeme televizi, ledničky, mikrovlnné trouby, rychlovarné konvice

a počítače v pobytové službě sociální péče na pokojích účtovat jako fakultativní činnost?

Doporučujeme na tuto problematiku pohlížet jako na dostupnost spotřebičů v běžné domácnosti. Za běžné považujeme zajištění přístupu klientů k televizi, ledničce, mikrovlnné troubě, rychlovarné konvici a počítači. Znamená to, že poskytovatel může zajistit společný elektrospotřebič ve společných prostorech a doprovod klienta do společných prostor, pokud chce elektrospotřebič využít. Výjimkou jsou TV – pokud se jedná o klienty trvale upoutané na lůžko, měla by být TV dostupná na pokoji. Pokud nastane situace, že klient vyžaduje elektrospotřebič na pokoji, přestože může bez problémů využít společný (eventuálně, pokud již na pokoji je TV a klient chce mít jen svoji, jako druhý přístroj na pokoji), lze poskytnout elektrospotřebič na pokoj jako činnost fakultativní, a to takto:

a) Elektrospotřebič je v majetku poskytovatele a klient jej chce. V tomto případě je předmětem kalkulace pravidelného poplatku jak hodnota samotného přístroje, tak spotřeba energie, tak koncesionářský či jiný poplatek i revize elektrospotřebiče.

b) Elektrospotřebič je majetkem klienta. V tomto případě doporučujeme, aby koncesionářský či jiný poplatek a revize elektrospotřebiče byly řešeny každým z klientů (za pomoci rodiny, event. pracovníků služby), nikoli přeúčtováním služby subdodavatele. Fakultativně poté účtujeme zvýšené náklady na odběr elektrické energie.

Jak je to s dopravou klientů vozidlem poskytovatele sociální služby? Doprava dětí je základní, nebo fakultativní činnost?

Doprava vozidlem poskytovatele je činností fakultativní téměř ve všech druzích služby. Její poskytování nelze opírat o žádný úkon základní činnosti ani jako součást doprovodu, protože pracovník poskytovatele se primárně věnuje řízení vozidla, tedy speciální činnosti, ke které je třeba řídičské oprávnění, nevěnuje se tedy doprovodu, přestože s ním klient v autě sedí.

Výjimku tvoří druhy služeb denní stacionář, týdenní stacionář, domov pro osoby se zdravotním postižením, chráněné bydlení, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a nízkoprahové centrum pro děti a mládež. V těchto službách poskytujeme dopravu jako činnost základní v rámci „vytvoření podmínek pro zajišťování přiměřeného vzdělávání nebo pracovního uplatnění“ nebo „zajištění podmínek a poskytnutí podpory pro přiměřené vzdělávání dětí“ dětem a mladým lidem, pokud plní povinnou školní docházku nebo se připravují na budoucí povolání (tento úkon v jiných druzích služeb není legislativně zakotven). Doprava vozem poskytovatele jako činnost základní tedy musí být využívána výhradně k dopravě do školského zařízení.

V ostatních případech, například při výletech nebo doprovodu k lékaři, se postupuje rozdílně vzhledem k charakteru pobytu dítěte. Je-li vztah smluvní, dítě je tedy umístěno v pobytovém zařízení z rozhodnutí zákonného zástupce, k dopravě vozem poskytovatele přistupujeme

jako k činnosti fakultativní. Na úhradě výletu apod. je tedy nutné se dohodnout s rodičem či zákonným zástupcem. V běžném životě také rodina zvažuje, má-li finance na výlet, či nikoli, a rozhoduje rodina, jestli se na výlet pojede. Je-li dítě umístěno v domově pro osoby se zdravotním postižením na základě rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy, výchovného opatření nebo předběžného opatření, je tak učiněno z vůle státu, a ten tedy přebírá za způsob pobytu dítěte v zařízení mnohem vyšší míru odpovědnosti. Po zákonných zástupcích lze rozhodnutím obecního úřadu s rozšířenou působností nárokovat pouze úhradu za péči a stravu, která je velmi často snižena nebo nevyhmatatelná. Řešení dopravy jako činnosti fakultativní je tedy bezpředmětné.

Jsme domov pro seniory a jako fakultativní činnost máme nastaveny nákupy léků na recept i bez receptu, hygienických potřeb, potravin apod. Provedeme objednávku, nakoupíme, roznesíme a vyúčtujeme. Je to takto správně?

Není to správně z části. V domově pro seniory jsou zpravidla klienti, kteří již nedokážou samostatně využít běžně dostupných služeb, jako je lékárna či obchod. Podle vyhlášky je v rámci zprostředkování kontaktu se společenským prostředím poskytovatel domova pro seniory povinen jako základní činnost podpořit a pomoci při využívání běžně dostupných služeb a informačních zdrojů. Nákupy provedené pracovníkem poskytovatele jsou tedy základní činností, přičemž z charakteru činnosti je zřejmé, že je nebude provádět kvalifikovaný pracovník, jako například sociální pracovník nebo pracovník v sociálních službách, ale pomocná síla. Doporučujeme ovšem v podmínkách poskytování základních činností tuto činnost limitovat například tím, že zařízení stanoví frekvenci pravidelného sběru objednávek a provedení nákupů tak, jak je to běžné, tedy například 2x týdně nákup potravin, léků a hygienických potřeb v objemu jedné nákupní tašky. Pokud zařízení vymezení fakultativní činnosti jako „mimořádný nákup“, tedy nákup objednaný a provedený mimo stanovené vymezení, pak lze takto specificky určený úkon účtovat fakultativně.

Je pořízení a distribuce fotokopíjí jídelních lístků klientům sociální služby fakultativní činností?

Ano, toto lze považovat za fakultativní činnost s tím, že úhrada za kopii odpovídá kalkulovaným nákladům na provedení úkonu, a za předpokladu, že klient

je o plánu stravování na určité období informován prvotně předem a jiným dostupným způsobem, tak aby si mohl vybrat z variant jídla nebo ho případně odmítnout a neobjednat či odhlásit. Za takový způsob lze považovat ústní informaci pečovatelky o nabídce jídla, písemnou informaci na nástěnce ve společných prostorách nebo elektronickou informaci (zasílání jídelníčků klientům e-mailem nebo jejich vyvěšení na webových stránkách organizace), kterou lze využít samozřejmě jen v případě, že klient takový způsob komunikace prokazatelně využívá.

Může být dohled nad klientem pečovatelské služby prováděn jako fakultativní činnost?

Pokud definujeme dohled nad klientem jako úkon, časový úsek, ve kterém je pečovatelka v interakci s klientem a zároveň neprovádí žádnou ze základních činností, časový úsek, kdy se plně věnuje klientovi tak, že například jde s klientem na procházku po okolí domu, čte mu apod., případně v určitý časový úsek zastoupí pečující rodinu, která výjimečně a krátkodobě potřebuje dohled nad klientem, aby si mohla zařídit vlastní záležitosti, lze tuto činnost nabízet jako činnost fakultativní. V případě, že by dohled byl dlouhodobého a pravidelného charakteru, doporučujeme poskytovatelům pečovatelských služeb zvážit zaregistrování druhu sociální služby odlehčovací služby, pokud celkový charakter a potřeby klientů takovému druhu služby odpovídají.

V našem domově nabízíme muzikoterapii a canisterapii v rámci základních činností. Jiní poskytovatelé toto řeší jako fakultativní činnost. Jak je to správně?

Zájmové kroužky, kluby apod., které mají vyplňovat volný čas, působit relaxačně a jsou zaměřeny sportovního, kulturního a vzdělávacího či jde o hry a ruční práce, patří do volnočasových a zájmových aktivit. V sociálních službách je běžná nedobrá praxe, kdy i neodbornou aktivitu, byť výbornou, nazýváme terapií. Ovšem terapie má své parametry, jedná se o způsob léčení diagnostikované fyzické nebo psychické nemoci, proces vedoucí k uzdravení, eventuálně terapie preventivně působí proti vzniku nemoci.

Zdravotnické terapie, jsou-li indikované lékařem a prováděné školenými odborníky, jsou hrazeny z veřejného zdravotního pojištění. Pokud nejsou indikované lékařem, zařízení je nabízí a klienti je chtějí využít, lze je účtovat fakultativně.

Ostatní odborné terapie, nehrazené z veřejného zdravotního pojištění, jsou prováděny podle pravidel jednotlivých asociací či profesních spolků, jsou prováděny profesionály (zaměstnancem zařízení či externistou) a vedou-li k léčbě diagnostikované nemoci, jak výše uvedeno, mohou být také účtovány fakultativně, pokud si však jejich využití klient objedná.

Pokud je však muzikoterapií nazýván pěvecký kroužek nebo klub, kde se klienti sejdou, společně poslouchají hudbu, zpívají, vzpomínají a trénují paměť, tak jde nepochybně o základní činnost.

Jsme bytové zařízení a jako fakultativní činnost máme označování prádla klientů jejich osobním číslem. Je to správný postup?

Není to správný postup, označení prádla klienta je součástí základní činnosti praní a drobné opravy ložního a osobního prádla a ošacení. Označení prádla číslem není zásadním zásahem do ošacení, abychom takovou úpravu mohli nastavit jako činnost fakultativní. Zároveň je povinností poskytovatele v rámci základních činností praní klientovi zajistit, z čehož logicky vyplývá zajistit mu i předání vypraného prádla. Způsob, jak poskytovatel zajistí správné předání klientova prádla, je na jeho rozhodnutí, ale obecně platí, že práť každému klientovi zvláště je neekonomické a v provozech se to neděje. Standardní je tedy využít takového označení, které zajistí správné předání prádla klientovi.

Doporučujeme do seznamu věcí potřebných při nástupu klienta do zařízení doplnit také materiál, který k označení potřebujete (např. tkaloun), eventuálně požadovat označení prádla přidělenou značkou ještě před nástupem. V případě, že klient má rodinu, doporučujeme označení prádla vyjednat s rodinou, pokud to takto není možné, klientovi se v rámci základní činnosti označí prádlo na materiál, který si do zařízení donese a který poskytovatel preferuje (eventuálně mu ho poskytovatel koupí a nákup vyúčtuje).

Jako pečovatelská služba zajišťujeme fakultativně dohled nad užitím léčiv. Je to tak správně?

Pokud je tento úkon nastaven tak, že pečovatelka klientovi připomene, že léčivo má užít (per os nebo aplikace masti apod.), a zkontroluje, že léčivo sám užil, lze tuto činnost považovat za fakultativní úkon. Pečovatelka však nesmí s léčivem manipulovat nebo ho dokonce aplikovat ústně ani jinak.